

xv
 Держава і право
 Вип. 42
 04.06.11. Чуркасова
 16.08.11. Шолохова
 1.09.2011 Мит-Саджані
 03.17.2011 Гейс 1985
 27.04.12 Бедяга 303
 03.02.2012 Ашмута 1609
 02.2012 Федосенко
 Черняков О
 Рогов.

2011

код екземпляра 354895

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
 імені В.М.КОРЕЦЬКОГО
 НАН УКРАЇНИ

XO
 Δ36

Держава і право

ЗБІРНИК
 НАУКОВИХ ПРАЦЬ
 ЮРИДИЧНІ І ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Випуск 42

24 травня. – № 19. – Стор. 23. – Ст. 1376. – Код акта 36232/2006. 41. Різні види дослідження). – Праці Львівської лабораторії прав людини і громадських кол.: П.М. Рабинович (гол. ред.) та ін. – Серія І. Дослідження та реформи. Випуск 16. – Львів, 2007. – С. 21.

ЦИВІЛЬНЕ, ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ, ГОСПОДАРСЬКЕ ТА ТРУДОВЕ ПРАВО

С. М. ПРИЛИПКО

ЗНАЧЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ДОГОВОРІВ У РЕГУЛЮВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Реалізація конституційного права на соціальне забезпечення у разі настання певного віку, нещасного випадку на виробництві чи професійного захворювання, втрати годувальника (повної чи тимчасової непрацездатності), інвалідності, втрати годувальника, догляду за дитиною (ст. 46 Конституції України), яке гарантується економічно за допомогою державного соціального страхування – обов'язкового стягнення протягом усієї трудової діяльності людини страхових внесків до соціального фонду, Фонду обов'язкового соціального страхування на випадок безробіття, Фонду обов'язкового соціального страхування у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, Фонду обов'язкового медичного страхування (який ще не створено) та професійного захворювання з усіх виплат, нарахованих на користь працівника у грошовій або натуральній формі, базується на жорсткому регламентованому порядку у обов'язковому порядку стягує до державних страхових фондів грошові кошти з усіх виплат, нарахованих на користь працівника, з обмеження певним терміном, лише з однією метою: надати соціальну допомогу людині при настанні страхового випадку. Природно, що для безумовного і повного отримання цієї соціальної допомоги застрахований має бути певним суб'єктивним правом на той чи інший вид соціального забезпечення.

Багато питань соціального забезпечення у сучасних умовах можуть вирішуватися на підставі локального регулювання через систему колективних договорів і угод. Питання, пов'язані з колективними договорами та угодами, регулюють статті 10–20) та деякі інші глави КЗпП України, Закон України «Про колективні договори і угоди» від 1 липня 1993 р., Положення про порядок повідомної інструкції галузевих і регіональних угод, колективних договорів, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 р., а також інші нормативно-правові акти. З прийняттям Закону України «Про колективні договори і угоди» створено правові засади для дальшого розвитку системи колективно-договірної регуляції соціально-трудових відносин та узгодження інтересів найманих

соціально-економічних питань (медична допомога, зубопротезування, санаторно-курортне лікування, відпочинок працівників і їх сімей, додаткові соціальні програми тощо), цю сферу регулюють спеціальні закони. Крім того, держава має забезпечити соціальне захисту населення, що оздоровлення дітей тощо), і ці положення колективного договору є обов'язковими для виконання і можуть врахувати ту чи іншу специфіку підприємства даного регіону. Тобто у колективному договорі міститься цілий ряд підприємств, що стосуються питань соціальної сфери (зокрема додаткового пенсійного і медичного страхування, додаткових матеріальних виплат тощо), які належать до предмету соціального забезпечення. У такому розділі колективного договору закріплюються умови надання додаткових соціальних пільг працівникам підприємства та членам їх сімей, а саме: 1) умови направлення до санаторно-курортних філіалів, будинків відпочинку, оздоровчих закладів; 2) можливості медичного обслуговування і його оплата за рахунок підприємства; 3) забезпечення до надання різноманітних соціальних допомог, виплат та пільг (медичне страхування та медичне обслуговування, забезпечення житлом, надання різноманітних пільг у оздоровчі та профілактичні заклади) пенсіонерам та інвалідам, які до надання пенсії працювали на підприємстві на рівні з працівниками даного підприємства; 4) надання додаткових пільг за особливий вклад у діяльність підприємства; 5) умови та порядок додаткового пенсійного та медичного забезпечення; 6) умови соціальної допомоги та підтримки окремих категорій працівників (самотніх та самотніх сімей, додаткові виплати при скороченні штату та чисельності працівників, питання перекваліфікації та зайнятості тощо). На це спрямована увага О. Пироженко⁴.

Слід погодитись з думкою, яку висловила у своєму дисертаційному дослідженні Г.І. Чанишева⁵, відповідно до якої соціальне партнерство відрізняється унікальністю і багатоманітністю, воно водночас являє собою й ідеологію, і філософію, і правове явище. Його становлення і розвиток нерозривно пов'язані з формуванням громадянського суспільства, в якому соціальне партнерство виступає важливою складовою частиною формування демократичної, соціальної правової держави, в якій соціальне партнерство є основою державної політики, а держава виступає гарантом соціального партнерства і повинна створювати сприятливі умови його розвитку. Соціальне партнерство є невід'ємним атрибутом «соціальності» держави. У такій державі стрижневою ідеєю соціального партнерства є положення про необхідність забезпечення соціально-економічних прав людини відповідно до міжнародних стандартів та національного законодавства. Соціальне партнерство характеризується широкою сферою дії, воно відбувається не тільки у сфері найманої праці, а й охоплює більш широкий спектр питань соціальної сфери: питання зайнятості, оплати праці і доходів населення, підготовки і перепідготовки кадрів, соціального забезпечення, охорони здоров'я, освіти тощо. Юридичне опосередкування соціально-партнерських відносин здійснюється за допомогою норм трудового права, права соціального забезпечення та деяких інших галузей права.

Поширюючи диспозитивні елементи у правовому регулюванні у сфері соціального захисту населення встановлюється, що на регіональному рівні приймаються регіональні

у такому угоді чимало питань присвячено соціальній сфері, соціальному захисту населення. Приймаються комплексні соціальні програми, за якими мають бути виконані соціальні проблеми регіону і які передбачають при масовому залученні працівників залучення їх до громадських робіт, додаткове медичне обслуговування, підтримку певної категорії громадян (інвалідів, ветеранів праці, безробітних, безпритульних, громадян похилого віку, самотніх громадян, самотніх сімей, створення додаткових робочих місць тощо. Так, наприклад, підтримка молоді, створення додаткових робочих місць тощо. Так, наприклад, ст. 14 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає повноваження місцевих органів у сфері соціального захисту, а саме: надання за рахунок власних коштів і благодійних надходжень додаткових до загальнодержавних гарантій щодо соціального захисту населення; надання відповідно до законодавства питань про подання допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих військовослужбовців, а також військовослужбовцям, звільнених у запас (крім військовослужбовців строкової служби); надання житлових будинків, проведення капітального ремонту житла, у придбанні житлових матеріалів; відведення зазначеним особам у першочерговому порядку земельних ділянок для індивідуального будівництва, садівництва та городництва; організації для малозабезпечених громадян похилого віку, інвалідів будинків-інтернатів, побутового обслуговування, продажу товарів у спеціальних магазинах і відділах за соціально доступними цінами, а також безоплатного харчування; вирішення питань про надання за рахунок коштів місцевих бюджетів різних послуг у зв'язку з похованням самотніх громадян, ветеранів війни та громадян, а також інших категорій малозабезпечених громадян; надання допомоги на виховання громадян в інших випадках, передбачених законодавством; вирішення питань про надання пільг і допомоги, пов'язаних з охороною материнства і дитинства; надання одноразової допомоги громадянам, які постраждали від стихійного лиха; вирішення питань про надання компенсації і пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в інших випадках, передбачених законодавством; організації проведення оплачуваних громадських робіт громадян, зареєстрованих як безробітні; встановлення розмірів і порядку виплати грошової допомоги особам, які здійснюють догляд за самотніми громадянами, які внаслідок медичних закладів потребують постійного стороннього догляду тощо.

Наведене свідчить, що в умовах демократичного суспільства саме на місцевому рівні конкретного міста, містечка, селища вирішується багато питань із соціального забезпечення громадян з урахуванням специфіки даної місцевості, а саме: про збільшення диспозитивних елементів у правовому регулюванні соціальної сфери.

Наприклад можна взяти Комплексну програму соціального захисту населення м. Харкова, яка прийнята відповідно до зазначеного Закону. У цій програмі містяться такі розділи з питань соціального забезпечення: організаційні заходи із соціального захисту громадян; загальноміські заходи для пільгових категорій громадян; надання адресної соціальної допомоги та підтримки; розв'язання партнерських відносин з громадськими організаціями соціальної спрямованості.

щенням тарифів на послуги теплопостачання. До програми додаються (серед яких: Додаток № 1 «Положення щодо надання матеріальної допомоги малозабезпеченим сім'ям з дітьми»; Додаток № 2 «Положення щодо надання матеріальної допомоги громадянам, які тривалий час перебувають у статусі безробітних»; Додаток № 3 «Положення про організацію роботи по наданню грошових обідів малозабезпеченим, непрацездатним громадянам міста в пунктах зоплатного харчування» і т. ін.).

Зазначене свідчить про поширення диспозитивних, договірних засад соціальної сфери, а відповідно і про особливості поєднання централізованого та централізованого регулювання відносин із соціального забезпечення.

1. Кондратев Р.И. Сочетание централизованного и локального правового регулирования трудовых отношений. – Львов, 1977. – С. 28–30. 2. Гончарова Г.И. Коллективный договор у вищих навчальних закладах 111-IV рівнів акредитації. – 2004. – С. 35. 3. Лосиця І.О. Колективний договір в умовах переходу до ринкової економіки: Автореф...канд. юрид. наук. – Х., 1997. 4. Пироженко О. Колективний договір. – Х., 2002. – С. 6–7, 34–35. 5. Чанишева Г.І. Колективні відносини у сфері праці: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання: Автореф...канд. юрид. наук. – Х., 2002.

О. М. БІРЮК

БАНКРУТСТВО У ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ

Сьогодні Україна проходить тривалий і складний шлях трансформації економіки, що відбувається на тлі змін політичного устрою суспільства¹. У процесі таких важливих процесів реформа законодавства про банкрутство набуває великої значимості. Це законодавство, з одного боку, має адекватно реагувати на зміни у суспільстві, з іншого – забезпечити поступовий рух країни з метою входження свого гідного місця на світовій політичній мапі та у світовому порядку.

Аналізу законодавства про банкрутство присвячено чимало досліджень українських учених, серед яких слід назвати В. Джуна², М. Тітова³, Б. Поліщук⁴, Радзивілок⁵, В. Грека⁶ та ін. Ці та інші дослідження присвячені переважно розвитку внутрішнього законодавства у цій сфері, а до іноземного досвіду звертаються переважно для підсилення обрання того чи іншого способу регулювання відносин неспроможності, при цьому не приділяючи, на нашу думку, належної уваги теоретичним аспектам введення нових механізмів у відповідне національне законодавство країн світу. Автор цієї статті звертає увагу на ті аспекти банкрутства, які виходять за межі національного законодавства, та аналізує застосування відомих юридичних інструментів до учасників міжнародних економічних відносин не тільки у справах про банкрутство.

Сучасний світ характеризується такими категоріями як інтернаціоналізація, регіоналізація та глобалізація. Глобалізація сьогодні визнається об'єктивним

процесом світового транскордонного руху, де помітні складні впливи та відбувається взаємодія різних ресурсів і факторів⁷. У свою чергу, характеристиками цього процесу виступають транснаціональність, динамічність та внутрішня суперечливість.

Важливі виокремлюють складові глобалізації, серед яких можна назвати децентралізацію, у політичній сфері відбувається процес утворення в окремих країнах мережі наднаціональних структур. В економічній сфері виникнення світового ринку як важливої складової світового господарства і поділу праці на міжнародному рівні створює уже скоріше реаліями, а не далекою перспективою. У сфері економіки інтернаціоналізація фінансових ринків і вільний рух фондових ресурсів між міжнародними організованими ринками створює для гравців таких ринків привабливі умови для використання відомих переваг.

У сфері торгівлі активна експансіоністська політика великих держав щодо освоєння нових ринків стає головною політикою транснаціональних корпорацій, а процес регулювання правопорядку вже недостатньою мірою виконує покладені на неї функції, а тому не повною мірою виправдовує сподівання. У цьому контексті слід зазначити, що під впливом процесів глобалізації відбувається надзвичайне зростання обсягів торгівлі. Так, у звіті СОТ з назвою «Торгівля та прями іноземні інвестиції», оприлюдненого 9 жовтня 1996 р., обсяг прямих інвестицій у світі з 1995 р. збільшився з 60 до 315 млрд. дол. США⁸.

У сфері права відбуваються логічні процеси щодо оформлення правового регулювання тих тенденцій, що стають дедалі помітнішими у світі. Як наслідок, децентралізованого поширення набувають такі правові категорії, як гармонізація, адаптація права, наближення правових систем тощо.

Сьогодні глобалізація стала найбільш значущим соціально-політичним явищем кінця XX ст., яка сьогодні охоплює практично всі сфери життєдіяльності людства. Глобальну економіку можна визначити як простір, у якому не існує кордонів між національними економічними зв'язків¹⁰. Як зазначає російський правник і професор права у Москві¹¹, світова економіка не просто стає взаємопов'язаною, а ще й досить швидко інтегрується в єдиний організм.

Поряд з інтернаціоналізацією світової економіки глобалізація породжує ще однією тенденцією – регіоналізацію, яка, на перший погляд, є протилежним до інтернаціоналізації процесом¹². Крім того, як свідчить аналіз розвитку світового господарства кінця XX ст., дедалі більше набирає сили процес регіоналізації світової економіки до економічного простору¹³. Прикладами виступають відомі процеси європейської інтеграції, посилення об'єднання країн у межах СНД, поява угруповань країн колишнього Радянського Союзу створити Єдиний економічний простір. У результаті, глобалізація і регіоналізація повністю змінили світову економіку в останні півстоліття¹⁴.

Ці процеси сприяли розширенню можливостей для фізичних осіб та корпорацій вільно у географічному вимірі і без перешкод управляти і розпоряджатися своїм майном. Практика, згідно з якою громадянин однієї держави має можливість реалізувати своє право власності за межами національних кордонів, вне-